

**RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA MAKTABLARDA TA'LIM
JARAYONINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI (FINLANDIYA VA KANADA
TAJRIBASI ASOSIDA)**

Turg'unova Nigora Dilshod qizi
Jizzax davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo'nalishi magistranti
Email: mrs.turgunova28@gmail.com
Tel +998995980055

Annotatsiya

Mazkur maqolada rivojlangan davlatlar tajribasiga tayangan holda umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish yo'llari yoritiladi. Xususan, Finlandiya va Kanada ta'lim tizimlarining samarali jihatlari tahlil qilinib, ularni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish imkoniyatlari asoslab beriladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, kreativlik, tanqidiy tafakkur va funksional savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan izohlanadi.

Kalit so'zlar

ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, rivojlangan davlatlar tajribasi, Finlandiya ta'lim tizimi, Kanada ta'lim modeli, kompetensiyaviy yondashuv, o'quvchi markazli ta'lim.

**ПУТИ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В
ШКОЛАХ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН (НА ПРИМЕРЕ
ФИНЛЯНДИИ И КАНАДЫ)**

Тургунова Нигора Дилшод кизи
Джизакский государственный педагогический
университет магистрант направления по Педагогике
Email: mrs.turgunova28@gmail.com
Tel +998995980055

Аннотация

В данной статье рассматриваются пути модернизации образовательного процесса в учреждениях общего среднего образования на основе опыта развитых стран. В частности, анализируются эффективные аспекты образовательных систем Финляндия и Канада, а также обосновываются возможности их адаптации к национальной системе образования. Научно объясняется, что современные педагогические подходы способствуют развитию у учащихся самостоятельного мышления, креативности, критического мышления и функциональной грамотности.

Ключевые слова

модернизация образовательного процесса, опыт развитых стран, образовательная система Финляндии, образовательная модель Канады, компетентностный подход, ученико-ориентированное обучение.

WAYS TO MODERNIZE THE EDUCATIONAL PROCESS IN SCHOOLS BASED ON THE EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES (BASED ON THE EXPERIENCE OF FINLAND AND CANADA)

Turgunova Nigora Dilshod kizi
Jizzakh State Pedagogical University
Master's student in Pedagogy
Email: mrs.turgunova28@gmail.com
Tel +998995980055

Abstract

This article explores ways to modernize the educational process in general secondary education institutions based on the experience of developed countries. In particular, the effective aspects of the education systems of Finland and Canada are analyzed, and the possibilities of adapting them to the national education system are substantiated. It is scientifically explained that modern pedagogical approaches contribute to the development of students' independent thinking, creativity, critical thinking, and functional literacy.

Keywords

modernization of the educational process, experience of developed countries, Finnish education system, Canadian education model, competency-based approach, student-centered education.

Bugungi kunda global ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar, raqamli transformatsiya va bilimlar iqtisodiyotining shakllanishi ta'lim tizimiga yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. XXI asr maktabi endilikda faqat akademik bilim beruvchi muassasa emas, balki o'quvchini hayotga tayyorlovchi, unda moslashuvchanlik, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni shakllantiruvchi institut sifatida qaralmoqda. Xususan, xalqaro baholash dasturlari natijalari ham ta'lim mazmunini kompetensiyaviy asosda qayta ko'rib chiqish zaruratini ko'rsatmoqda¹.

Globallashuv sharoitida mehnat bozori keskin o'zgarib bormoqda. Yangi kasblar paydo bo'lishi, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish jarayonlari kuchayishi maktab

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.

bitiruvchisidan tanqidiy tafakkur, muammoni hal qilish, jamoada ishlash va ijodkorlik kabi ko'nikmalarni talab qilmoqda². Shu bois ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish nafaqat pedagogik, balki strategik ijtimoiy vazifaga aylangan.

Ta'limni modernizatsiya qilishning nazariy asoslari

Ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish deganda, uning maqsadi, mazmuni, metodlari va boshqaruv mexanizmlarini zamonaviy talablar asosida yangilash tushuniladi. Bu jarayonda an'anaviy reproduktiv ta'lim modelidan konstruktivistik va kompetensiyaviy modelga o'tish muhim ahamiyat kasb etadi³. Endilikda o'qituvchi bilim beruvchi subyekt emas, balki fasilitator, yo'naltiruvchi va hamkor sifatida faoliyat yuritadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar – muammoli ta'lim, loyihaviy faoliyat, tadqiqotga asoslangan o'qitish, differensial va inklyuziv ta'lim – o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantirishga xizmat qiladi⁴. Bunday yondashuvlarda bilim tayyor shaklda berilmaydi, balki o'quvchi tomonidan mustaqil ravishda o'zlashtiriladi va amaliy vaziyatlarda qo'llanadi.

Shuningdek, baholash tizimini modernizatsiya qilish ham muhim omil hisoblanadi. Rivojlantiruvchi (formativ) baholash o'quvchining individual taraqqiyot dinamikasini aniqlashga xizmat qiladi va ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi⁵.

Finlandiya tajribasi

Finlandiya ta'lim tizimi barqarorligi va yuqori natijalari bilan xalqaro miqyosda e'tirof etilgan. Ushbu mamlakatda ta'lim siyosati tenglik va ishonch tamoyillariga asoslanadi. Maktablar o'rtasidagi farq minimal darajada bo'lib, barcha o'quvchilar uchun sifatli ta'lim kafolatlangan.

Finlandiyada o'qituvchi kasbi yuqori ijtimoiy maqomga ega. Pedagoglar magistr darajasiga ega bo'lishi shart va ular ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlanadi⁶. Bu esa ta'lim jarayonida innovatsion metodlarni mustaqil qo'llash imkonini beradi.

Mazkur tizimda fanlararo integratsiya (phenomenon-based learning) keng qo'llaniladi. O'quvchilar real hayotiy muammolar asosida bilim oladi. Bu yondashuv ularda tizimli tafakkur va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi. Eng muhimi, ta'lim jarayonida ortiqcha test sinovlari va haddan tashqari nazorat mavjud emas. O'quvchi psixologik farovonligi ustuvor hisoblanadi.

Rivojlangan davlatlar ta'lim tajribasini milliy ta'lim tizimiga tatbiq etishda birinchi navbatda kontseptual moslik muhimdir. Finlandiya va Kanada tizimlarining samarali jihatlari milliy qadriyatlar, o'quvchilarning psixologik xususiyatlari va mavjud infratuzilmaga moslashtirilishi lozim. Masalan, Finlandiyada o'qituvchilarning

² O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (2022). Ta'lim sifatini baholash milliy dasturi materiallari.

³ To'xtaxodjajeva M.X. (2020). Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O'zbekiston.

⁴ Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A. (2021). Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya.

⁵ Xoliqov A.A. (2022). Pedagogik mahorat. – Toshkent: Tafakkur.

⁶ Sahlberg P. (2021). Finnish Lessons 3.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? – New York: Teachers College Press.

mustaqilligi va baholashning rivojlantiruvchi xarakteri, shuningdek, fanlararo integratsiya yondashuvi asosiy ustunlik sifatida ajralib turadi. Milliy tizimda bu tamoyillarni qo'llash, o'qituvchiga metod tanlash va dars jarayonini moslashtirish imkoniyatini beradi, lekin shu bilan birga o'quvchining milliy madaniy va axloqiy qadriyatlarini inobatga olish zarur.

Kanada tajribasi

Kanada ta'lim tizimi ko'p madaniyatli jamiyat sharoitida shakllangan bo'lib, inklyuzivlik va moslashuvchanlik tamoyillariga asoslanadi. Bu yerda har bir o'quvchining individual ehtiyoji va qobiliyati inobatga olinadi.

Kanadada inquiry-based learning, ya'ni tadqiqotga asoslangan o'qitish metodikasi keng tarqalgan⁷. O'quvchi savol qo'yadi, muammoni o'rganadi, dalillar to'playdi va xulosa chiqaradi. Bunday metod mustaqil fikrlash va analitik ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar ta'lim jarayoniga faol integratsiya qilingan. Elektron platformalar, masofaviy ta'lim resurslari va raqamli baholash vositalari individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishga xizmat qiladi⁸.

Kanada tajribasida esa inklyuzivlik va individual yondashuv asosiy ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining qobiliyati va o'rganish uslubi e'tiborga olinadi. Milliy tizimda bu tajribani tatbiq etish orqali o'quvchilarning mustaqil o'rganish, tadqiqot va loyiha ishlari orqali bilimni chuqurroq egallash ko'nikmalari shakllanishi mumkin. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni faol integratsiya qilish milliy ta'limda individual o'quv yo'nalishlarini yaratish va ta'lim sifatini oshirish imkonini beradi.

Milliy ta'lim tizimi uchun metodik xulosalar

Yuqoridagi tajribalar shuni ko'rsatadiki, ta'limni modernizatsiya qilish markazida o'quvchi shaxsi turishi zarur. Milliy ta'lim tizimida quyidagi yo'nalishlarni kuchaytirish maqsadga muvofiq:

- kompetensiyaviy yondashuvni chuqurlashtirish;
- fanlararo integratsiyani rivojlantirish;
- loyihaviy va tadqiqot faoliyatini kengaytirish;
- o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlash;
- rivojlantiruvchi baholash tizimini joriy etish;
- raqamli pedagogika vositalaridan samarali foydalanish.

Ta'limni modernizatsiya qilish jarayonida xorijiy tajribani to'liq ko'chirib olish emas, balki uni milliy qadriyatlar, mentalitet va mavjud infratuzilmaga moslashtirish muhimdir. Faqat shunda barqaror va sifatli natijaga erishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, rivojlangan davlatlar tajribasi maktablarda ta'lim jarayonini modernizatsiya qilishda muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

⁷ OECD (2023). Education at a Glance 2023: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing.

⁸ UNESCO (2022). Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO.

Finlandiya va Kanada ta'lim tizimlari insonparvarlik, tenglik, kompetensiyaviy yondashuv va mustaqil fikrlashni rivojlantirish tamoyillariga asoslangan.

Mazkur tajribalarni milliy ta'lim tizimiga ilmiy asosda integratsiya qilish umumiy o'rta ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Eng muhimi, bunday yondashuv o'z fikriga ega, mas'uliyatli va raqobatbardosh shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

Milliy tizim uchun yana bir muhim jihat – baholashning rivojlantiruvchi va o'quvchi taraqqiyotini kuzatuvchi tizimga aylantirilishidir. Finlandiya va Kanada tajribasi shuni ko'rsatadiki, o'quvchining bilimi faqat test natijasi bilan emas, balki loyihalar, muammoli vaziyatlar va ijodiy ishlari orqali baholanadi. Milliy ta'limda bunday yondashuvni joriy etish o'quvchilarning mas'uliyatini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga va ijodiy faoliyatga rag'batlantiradi.

Shuningdek, fanlararo va loyiha yondashuvlarini milliy ta'limga kiritish o'quvchilarda tizimli tafakkur va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, tabiiy fanlar, matematika va ijtimoiy fanlarni integratsiyalash orqali o'quvchi haqiqiy hayotiy muammolarni hal qilishga o'rgatiladi, bu esa o'quv jarayonini yanada amaliy va qiziqarli qiladi. Natijada, Finlandiya va Kanada ta'lim tajribasidan olingan yondashuvlarni milliy ta'limga tatbiq qilish orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, kreativlik, ijtimoiy mas'uliyat va funksional savodxonlikni rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, o'qituvchining rolini faqat bilim beruvchi emas, yo'naltiruvchi va hamkor sifatida qayta belgilash zarur. Milliy ta'lim tizimida bunday o'zgarishlar ta'lim sifatini tubdan oshirish va raqobatbardosh shaxslarni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (2022). Ta'lim sifatini baholash milliy dasturi materiallari.
3. To'xtaxodjayeva M.X. (2020). Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O'zbekiston.
4. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A. (2021). Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Xoliqov A.A. (2022). Pedagogik mahorat. – Toshkent: Tafakkur.
6. Sahlberg P. (2021). Finnish Lessons 3.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? – New York: Teachers College Press.
7. OECD (2023). Education at a Glance 2023: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing.

8. UNESCO (2022). Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO.